

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Avondmaal: toelaten of uitnodigen?

Het synodebesluit over 'Gasten bij het heilig avondmaal' (3)

In de nacht van het verraad viert Jezus zijn laatste pascha. Bij het brood en de wijn maakt Hij het tot het eerste avondmaal. Het Lam draagt zijn leerlingen op: 'Doe dit, telkens opnieuw, om mij te gedenken!' Zo viert de christelijke kerk, wereldwijd en eeuwenlang, de maaltijd van de Heer. Totdat Hij zelf terug is en ons aan tafel nodigt.

E.A. de Boer ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - E.A. de Boer	
Gasten bij het heilig avondmaal (3)	205
<i>Meditatief</i> - E. Brink	
Binnen handbereik	209
<i>Wandelen met God</i> - B. Luiten	
Heb je lief?	210
<i>Achtergronden</i> - H. ten Brink	
Denken in doelen	212
<i>Aan de Broederweg</i> - C.J. de Ruijter	
Ambt en praktische theologie	215
<i>Opvoeding en onderwijs</i> - R. Liefjijn	
Doorschakelen van gezin naar school?	219
<i>Liedboek</i> - J. Smelik	
Psalm 98: Zingt voor de Heer een nieuw lied	222

Christus geeft het avondmaal via de apostelen zijn gemeente. De oudsten zorgen ervoor dat het regelmatig wordt gevierd. De predikant mag iets als plaatsvervangend gastheer zijn en Jezus' eigen woorden uitspreken. Mijn vraag is nu: wat is precies de verantwoordelijkheid van ambtsdragers en wat mogen we met een gerust hart aan gasten overlaten? Gaat het om toelaten op aanvraag of om uitnodiging tot deelname?

Voedzaamheid

De generale synode te Amersfoort 2005 besloot 'ten aanzien van leden van kerken waarmee geen zusterkerkrelatie bestaat, te antwoorden dat een kerkenraad iemand als gast aan het avondmaal kan toelaten', en wel onder drie voorwaarden. In mijn eerste beschouwing noemde ik punten van kritiek op de voorwaarden. Conclusie: de kerkenraad kan dat alleen waarmaken als het om *regelmatige gasten gaat die je als 'gastleden' zou kunnen beschouwen*. In mijn tweede artikel verbond ik de leer over avondmaal en kerk aan elkaar. Conclusie: de mooie naam 'lichaam van Christus' past bij de

plaatselijke kerk en krijgt diepte vooral in de viering van het avondmaal. Daarom steun ik de gedachte in de eerste voorwaarde aan onze gast, nl. dat 'zijn deelname dienstbaar is aan de opbouw van het lichaam van Christus'. Het lichaam wordt door de Heiland gevoed - en dat is op dat moment vooral de gemeente die Hij op die plaats samenbrengt.

In deze afsluitende bijdrage wil ik de hele problematiek vanuit een ander gezichtspunt tegen het licht houden. Welke verantwoordelijkheid moet de kerkenraad nemen en wat mag hij bij de gasten laten liggen?

Gastvrijheid

Ik geloof er geen snars van dat kerkenraad en gemeente ongestuurd zijn, wanneer in besloten kring het avondmaal gevierd wordt. Er is niets mis mee *het heilsgemeenschap van Christus' offer en zijn inwoning in de gemeente hoog te houden* en niet iedereen te laten aanschuiven. Je kunt het wel een misverstandwekkende presentatie noemen: wij vieren het avondmaal in publieke eredienst met open kerkdeuren. Het klinkt niet elegant, maar wel eerlijk dat we in Zeist voor de kerkdienst zeggen: 'Welkom aan de tafel van de Heer zijn belijdende leden van de gemeente en uit zusterkerken'.

niet uitgaan van de vraag om toelating, maar uitgaan van de uitnodiging van de kerkenraad die de tafel aanricht

In de oudchristelijke kerk mochten alleen zij in de zaal aanwezig zijn die gedoopt waren én het geloof beleden hadden. Hadden we de liefdesmaaltijden uit Jeruzalem en Korinte maar! Dát is de plaats voor de gemeente om zonder reserve gastvrij te zijn. In de huizen van de gemeente. Maar zonder die brede maaltijden komt alle nadruk op het kernmoment van de avondmaalsviering te liggen. Met het schijnargument van (on)gastvrijheid.

Op dit punt stel ik voor te overwegen het initiatief om te draaien. Niet langer uitgaan van de vraag om toelating (waarop de kerkenraad ja of nee moet antwoorden), maar uitgaan van de kerkenraad die de tafel aanricht. Hij nodigt de gemeente tot de viering van de maaltijd in opdracht van de Here. Zou de kerkenraad dan ook niet het *initiatief tot het uitnodigen van gasten* moeten nemen? Dat gezichtspunt is door de kerk te Loenen in de classis Utrecht bepleit. De ouderlingen lopen uitnodigend langs de rijen, nádat zij van tevoren hebben beslist wie zij zullen uitnodigen de stap naar het avondmaal te zetten.

Verantwoordelijkheid

De zaak wordt meer helder als we de verantwoordelijkheden onderscheiden. Ik denk dat de synode een te grote verantwoordelijkheid bij de kerkenraad legt. Het 'onderwerpen aan het toezicht' is in het algemeen teveel gevraagd. Dat lijkt de synode ook te beseffen, want in het commissierapport blijft van dat toezicht niet veel over. Meer uitvoerig wordt het accent op de zelfbeproeving gelegd. Maar mijns inziens mag de kerkenraad deze aanvaarding van zijn toezicht wel van de leden, maar niet van gasten vragen. Een gast behandel je niet alsof hij lid is. Laten we niet willen wat we niet waar kunnen maken. De raad kan geen verantwoordelijkheid nemen voor 'leer en leven' van gasten. Dat kan hij pas wanneer er een koers richting 'lid in volle rechten' te zien is. Hoe de gast ten opzichte van kerkelijke eenheid staat, is voor hem en de Heer (vgl. Rom. 14:4). Laat de kerkenraad zelf maar uitstralen: als wij u op de belijdenis van het geloof uitnodigen, is dat omdat wij verlangen naar die hoge vorm van eenheid in de kerk van Christus.

We zijn al een eind verder als we dit kunnen zeggen tegen gereformeerde mensen uit een van de meest verwante kerkformaties. En als we dit uitnodigend durven zeggen tegen gasten van andere huize die regelmatig de erediensten bezoeken. Dan is de uitnodiging tot en viering van het avondmaal dienstbaar aan meerdere kerkelijke eenheid. En zó aan de opbouw van Jezus' lichaam.

Eerlijkheid

Wat dan te doen met gasten die a. toevallig de eredienst bezoeken (te gast bij een lid van de gemeente) en b. van andere dan gereformeerde belijdenis zijn? De kerkenraad, uitnodigende instantie, is niet direct verantwoordelijk voor elke gast. Bijv. door op korte termijn voor de zondag een toelatingsgesprek te voeren. Juist als er forse verschillen in belijden zijn (bijv. op de vraag of de kerk kinderen van de heilige doop mag uitsluiten), moet je eerlijk zijn. En niet meer van een gast vragen dan hij zeggen kan. Mijns inziens kan de kerkenraad een gast pas uitnodigen, als er sprake is van tijdelijk verblijf in de nabijheid van de gemeente en van een natuurlijke kennismaking.

Op dit punt blijft er een vraag over. De synode noemt in voorwaarde b: 'instemming met de gereformeerde belijdenis'. Maar de kerk te Amsterdam Z-W (de kerk van waaruit de vraag van Holland-Noord op de synode belandde) vraagt gasten te ondertekenen: 'Dat de leer van het Oude en Nieuwe Testament die in de Apostolische geloofsbelijdenis is samengevat en [hier] in de christelijke kerk geleerd wordt de ware en volkomen leer van de verlossing is'. U herkent de tweede doopvraag aan christenouders en de eerste bij de geloofsbelijdenis van gedoopte kinderen. Is dat niet genoeg om ook aan gasten te vragen?

Omljnde leer

Dit was nog eens een mooie *quaestio* geweest: een vraag aan de generale synode om uitleg van een kerkelijke formulering. Worden hiermee de drie formulieren van eenheid bedoeld?

Daarvoor zijn de argumenten:

1. 'De leer die hier in de christelijke kerk geleerd wordt' is het geloofsonderwijs van Oude en Nieuwe Testament.
2. Dat onderwijs is door de Gereformeerde Kerken verwoord in de confessies die 'in alle delen geheel met Gods Woord overeenstemmen'.
3. De belijdenissen zijn 'formulieren van eenheid', waarmee de kerken elkaar vinden in eenheid van belijden in het kerkverband. De belijdenissen zijn van de kerken en dus van de belijdende leden.
4. Het is vanzelfsprekend dat de concrete belijdenis van het geloof instemming met de gereformeerde leer inhoudt.

Toch blijft het de vraag *op welke manier* belijdende leden ja zeggen op de drie belijdenissen als formulieren van eenheid. In hoeverre zijn de kerkleden eraan 'gebonden', vergeleken met wat van de ambtsdragers gevraagd wordt?

Ik snijd dit punt aan omdat het synodebesluit van gasten instemming met de gereformeerde belijdenis vraagt, maar dat alleen verantwoord met citaten uit de zestiger jaren. De synode is niet geroepen de praktijk in bijv. Amsterdam Z-W te beoordelen. Toch blijft er zo een vraag liggen. Ik geef de volgende gedachten ter overweging.

Levende leer

Wat bedoelen we met 'de leer' in de eerste belijdenisvraag? Is dat de geloofsleer zoals die in de drie formulieren van eenheid is omschreven? Ja, maar pas in laatste instantie. Eerst is het de leer van de heilige Schriften. De leer die vervolgens *in actieve zin* in de kerk onderwezen wordt. Die dan ook in de Apostolische geloofsbelijdenis is samengevat en zo in de eredienst wordt beleden en bezongen. In laatste instantie zeggen we ook: dit bijbels onderwijs hebben de gereformeerde kerken in de confessies vertolkt. Ik bedoel hier geen twijfel of de belijdenis het onderwijs van de Schrift wel correct weergeeft. Het gaat mij om de vraag wat precies bij doop en belijdenis gevraagd wordt. Vooral omdat het gaat over gasten die gedoopt zijn en het christelijk geloof belijden. Welk belang mag aan hun 'belijdenis' gehecht worden?

Er ligt hier geen spanning tussen het onderwijs van de Schrift en de leer van de confessie op zich. Wel is er *verschil tussen het levende leren en de kerkelijke beschrijving*. Wie belijdenis van het geloof aflegt is onderwezen in de leer van het Oude en Nieuwe Testament. Hoe? Door de prediking en catechese. Aan de hand van de Catechismus. Tegen de achtergrond van de Nederlandse Geloofsbelijdenis en de Dordtse Leerregels. Hij stemt in met de Apostolische

geloofsbelijdenis die een prachtige plaats bij de viering van het avondmaal heeft. Wie belijdenis aflegt, kent de wijze waarop die leer in de christelijke kerk alhier verkondigd wordt. Op gereformeerde wijze. *Van heel dit actieve onderwijs in de kerk moet hij voluit erkennen: het is de ware en volkomen leer van de verlossing*. Daar zeg ik van harte 'ja' op. In die weg van onderwijs is het geloof in mij vast geworden.

ondertekening van de 3 formulieren vragen we niet van gemeenteleden

Om deze leer en het onderwijzen te beschermen, wordt van ambtsdragers verwacht dat zij de drie formulieren van eenheid ondertekenen. Dat vragen we niet van gemeenteleden.

Waarom niet? Omdat de drie formulieren de kerken onderling verbinden en daarom gedragen moeten worden door hen die geestelijke leiding geven. Zij zijn ervoor verantwoordelijk dat de leer, het onderwijs van de kerk, zich niet verwijderd van wat de kerken samen omschreven hebben: deze belijdenissen zijn in overeenstemming met de Schriften.¹⁾

Leerbaarheid

In afgeleide zin kan je zeggen: ook belijdende leden stemmen in met de confessies. Staat de inhoud ervan in het kerkelijk onderwijs niet centraal? Ja zeker, maar de ene confessie is de andere niet. De Dordtse Leerregels heten niet voor niets zo: het zijn *léérregels*, regels voor het actieve onderwijs door de voorgangers. Weinig mensen zullen, als zij het geloof belijden, de inhoud ervan precies doorzien. Dat hoeft ook niet, zolang het onderwijs in de kerk zich eraan houdt. Zodat we vertrouwd zijn met de hoofdlijnen.

'Een leven lang leren' is een kreet uit de maatschappij die in ontwikkeling is. Dat geldt ook voor het christenleven. Er zijn allerlei verschillen van inzicht. Dat is niet erg, zolang we ook in de kerk leerbaar willen zijn. Het onderwijs van de leer van de Schriften gaat door! Op een bepaald moment worden kinderen van God toegelaten tot het afleggen van geloofsbelijdenis. Niet omdat zij de leer van de drie formulieren volledig bevatten, maar omdat zij 'ja' kunnen zeggen op het onderwijs zoals zij dat in de kerk van gereformeerde confessie ontvangen. In dat onderwijs weten zij zich veilig. Aan dat onderwijs vertrouwen zij zich toe.

Leren kennen

Van een gast die het avondmaal zou willen meevieren, mag ditzelfde gevraagd worden. Het lijkt mij juist dat de kerk te Amsterdam Z/W zich bij de eerste belijdenisvraag aansluit. Daar mag instemming mee gevraagd worden. Maar we vragen net teveel met 'instemming met de gereformeerde belijdenis', zoals voorwaarde b. van de synode te Amersfoort bepaalt.

Het is zelfs meer - in formele zin - dan we van de eigen leden vragen.

Moet dan elke medechristen worden toegelaten? Bijv. iemand die kinderen uitsluit van de ene doop? Dat hangt ervan af. Namelijk hoe de kerkenraad zo'n persoon als regelmatige gast heeft leren kennen. Vertrouwt deze christenmens zich toe aan verkondiging en onderwijs? Wil hij nog leerbaar zijn of dringt hij zijn ideeën op aan de kerkleden met wie hij omgaat? Dan kan de kerkenraad hem niet uitnodigen. Maar als iemand op weg is met de gemeente, dan kan de raad hem uitnodigen. Om zo zijn verdere groei, ook naar eenheid in belijden op het punt van verbond en doop, te bevorderen.

Doelgerichte gastvrijheid

Ik vat samen: hoe te handelen met gasten die geen lid van een zusterkerk zijn, maar die wel de christelijke doop ontvangen hebben en belijden van het geloof hebben afgelegd?

1. De kerkenraad is verantwoordelijk voor de uitvoering van Christus' bevel samen het avondmaal tot zijn gedachtenis te vieren. Daarom mogen we het accent verleggen van de vraag om toelating naar de *uitnodiging tot deelname*.
2. Gevraagd mag worden naar instemming met de *eerste vraag uit het formulier van de openbare geloofsbelijdenis*. Ook als verdere groei naar instemming met het geheel van de gereformeerde belijdenissen nog nodig is.
3. In die uitnodiging drukt de raad tegenover de gast het *verlangen naar daadwerkelijke eenheid* in de kerk als het levend lichaam van Christus uit. Dat houdt naar de gast ook de aansporing in te willen groeien naar eenheid in belijden.
4. Dat kan de kerkenraad alleen waarmaken in het geval van gasten *die met een zekere regelmaat in de gemeente zijn* en die hij op natuurlijke wijze leert kennen.
5. De kerkenraad kan pas opzicht en tucht uitoefenen over wie zich daaronder gesteld heeft. Aan gasten moet de eigen verantwoordelijkheid gelaten worden.

Katholiek

De verscheurdheid van de christelijke kerk legt ons rond het avondmaal dit probleem voor: hoe te handelen met mensen die je als medechristen herkent. Het avondmaal is hét teken van eenheid, maar wat te doen als juist die eenheid ontbreekt? We staan voor de gereformeerde belijdenis. Ook wat de leer over de ene kerk betreft. Doen we water bij de wijn zodra we de besloten kring van de avondmaalsviering verruimen?

Nee, daarin drukken we uit dat we deel willen zijn van de katholieke of algemene kerk, zoals we die met art. 27 NGB belijden. We beseffen dat Christus nog altijd bezig is zijn kudde bij-

een te brengen in de schaapskooi. Het moet één kudde onder de ene Herder worden. Dat mogen we ook zien gebeuren in de gasten die in ons midden aanwezig zijn.

De drie formulieren van eenheid willen niet meer zijn dan uitwerking van de apostolische geloofsbelijdenis. Ik ben er dankbaar voor dat de christenheid dié belijdenis wereldwijd deelt. Ook als daarmee alle verschillen niet opgelost en alle dwalingen niet weerlegd zijn. Maar het is wel dié belijdenis die voorafgaand aan het avondmaal uitgesproken of gezongen wordt. En het is die belijdenis waarvan ieders instemming gevraagd wordt. De leer van Oud en Nieuw Testament, die in de Apostolische geloofsbelijdenis is samengevat en in de christelijke kerk alhier geleerd wordt: dat is het katholieke geloof. De gereformeerde concretisering ervan is de opdracht waarvoor wij staan. In die levende werkelijkheid staan we samen, ieder op z'n eigen plaats: als ambt dragers, kerkleden en gasten onderweg.

Dr. E.A. de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist

- ¹ Ik beseft dat dit kwetsbare punt in de zestiger jaren in discussie is geweest. Zie hierover J. Kamphuis, *Om recht en waarheid. Een protest* (Goes: Oosterbaan & Le Cointre, 1968), 63vv. Toen de band van de belijdenis in haar betekenis voor de kerkleden in twijfel werd getrokken, verdedigde Kamphuis dat ook de gemeenteleden aan de gereformeerde confessies zijn gebonden. In het bovenstaande betoog ik dat die 'binding' een andere is dan voor de ambts dragers geldt. Tegelijk is duidelijk dat steeds nieuwe ambts dragers uit het midden van de gemeente, kerk van gereformeerde confessie, geroepen worden. Ook kan censuur over dwaalleer van gemeentelieden nodig kan zijn.

Binnen handbereik

‘Toen ik hem zag viel ik als dood voor zijn voeten neer. Maar hij legde zijn rechterhand op me en zei: ‘Wees niet bang. Ik ben de eerste en de laatste. Ik ben degene die leeft; ik was dood, maar ik leef, nu en tot in eeuwigheid. Ik heb de sleutels van de dood en van het dodenrijk’ Openbaring 1:17-18

E. Brink ■

Geen discipel die zo intiem met de Heer Jezus is omgegaan als Johannes. Onafscheidelijk was hij, als een boezemvriend. Als iemand Gods Zoon van nabij heeft meegemaakt, dan is het wel Johannes. Hij kende Hem als mens. Hij kende Hem als Zoon van God in zijn heerlijke verschijning op de berg. En later op een andere berg bij zijn indrukwekkende gang naar de hemel. Maar nu in dit visioen op Patmos slaat zelfs Johannes tegen de grond. Een verpletterende ervaring. Als dood valt hij aan de voeten van deze impoerende gestalte. Totaal overweldigd door het gewicht van zijn verschijning.

Die ogen, met die alles doordringende blik. Die voeten, wat staat Hij sterk! Die stem, allesoverheersend, als een machtige waterval. Dat gezicht, stralend als de zon in haar kracht. Johannes is als de dood. Doodsbang. Machteloos, zoals ieder mens zich voelt die door angst is overrompeld. Eenzaam, aan jezelf overgelaten. Maar dan die handreiking. De rechterhand waarmee Hij het isolement doorbreekt. De Heer Jezus overbrugt de kloof. Wat stond Hij eerst machtig veraf, en wat komt Hij nu dichtbij. Hij legt zijn rechterhand op mij.

De geschiedenis herhaalt zich. Tijdens het moment van verheerlijking op de berg kwam de Heer ook bij Johannes. Hij raakte hem toen ook aan met de woorden: Sta op, jullie hoeven niet bang te zijn (Mat. 17:7)! Dat gebeurt nu opnieuw. Eerst doodsbang, tegen de grond geslagen, daarna opgericht. Sta op! Die hand is tegelijk aangrijpend en ingrijpend. Die pakt je aan en roept je liefdevol een halt toe. Wees niet bang! Johannes wordt uit zijn angst geroepen.

Je hebt angsten in soorten en maten: angst of je kunt behouden wat je hebt; angst om af te gaan, angst voor ziekte en moeite, angst voor de toekomst, angst of je het redt, angst voor de dood, angst voor de hel... Op de bodem van alle angsten ligt ten diepste de angst om afgewezen te worden. Existentieangst: of je wel recht van bestaan hebt.

Wees niet bang! Johannes heeft het Christus meer dan eens horen zeggen. Blijkbaar hebben we het telkens nodig uit onze angst geroepen te worden, tot Hem! Want alleen zijn liefde drijft angsten uit, telkens weer, met ‘eindeloos’ geduld. Hij wil je raken tot in je hart, tot in je ziel: ‘Ik ben de eerste en de laatste. Ik ben er. Ik ben erbij. Ik heb zelf doodsangsten uitgestaan. Ik heb daarmee de sleutels van de dood bemachtigd. Zelfs de hel heb ik voor je doorstaan. Daarmee heb ik Naam gemaakt voor altijd en eeuwig.’

Christus blijft altijd en eeuwig zichzelf. Hij is dezelfde gebleven als toen Hij de dood overwon. Zijn Naam geeft daadwerkelijk houvast. Die is als een sterke toren, waar je heen snelt, en veilig bent. Je wordt dag in dag uit naar Christus toegeroepen met al je angsten. Tot Hij eens alle angsten heeft verdreven. Voorgoed uitgebannen. Dat gebeurt als Hij eigenhandig toegang verschaft tot zijn nieuwe wereld. Zijn liefde zal die wereld totaal beheersen. En ieder mens leeft dan onbekommerd in het licht van zijn heerlijke uitstraling. Geweldig moet dat zijn, Christus in eigen Persoon te ontmoeten. Binnen handbereik.

Ds. E. Brink is predikant van de Gereformeerde Kerk te Waddinxveen

Heb je lief?

wandelen met God

B. Luiten ■

Het lijkt vaak een moeilijk bereikbaar doel. Maar het is een begin.

Een vraag

Voordat je verder leest, wil ik je vragen iets te doen.

Neem iemand in gedachten met wie je moeite hebt. Een broeder of zuster in de plaatselijke gemeente, of elders in het land. Iemand die zich helemaal verkeerd heeft gedragen. Of een groep broeders en zusters, die anders denken dan je zelf doet. Je hebt mensen die alles willen veranderen en daarin steeds een stap te ver gaan. Die behoorlijk uitdagend kunnen zijn. Waarom doen ze zo? Je hebt ook mensen die steeds de hakken in het zand zetten, zo conservatief. Die maar moeilijk te volgen zijn. Waar zitten hun gedachten? Je hebt ook mensen die voortdurend overal bovenop zitten, alles verbeteren, en maar brieven schrijven. Heel irritant. Je hebt ook mensen die niet willen meezingen of hele kerkdiensten verzuimen, als daar dingen gebeuren die hun niet aanstaan. Daar kun je zo boos om worden.

Neem eens één of meerdere personen in gedachten.

En laat je vervolgens de vraag stellen: heb je hem of haar lief? Heb je hen lief?

Heb je hen werkelijk lief?

Wil je je voor hen inzetten?

Wil je ze meenemen naar de grote bruiloft?

Zul je daarvoor alles overhebben?

Zul je er voor hen zijn?

Het gaat over jezelf

Moet dat dan?

Nee, het is niet een kwestie van moeten.

Het gaat om de vraag of je eigenlijk wel leeft.

Want wie niet liefheeft, blijft in de dood, schrijft de Heilige Geest door Johannes (1Joh. 3:14).

Ook al heb je gelijk in je kritiek.

Ook al heeft die ander zich puur misdragen.

Ook al moeten ze niet zo drammen met hun eigen standpunten.

Dat kan allemaal waar zijn.

Maar als jij niet lief hebt, zeg je eerst iets over jezelf.

Dan ben je dood.

Ook al heb je de naam dat je leeft.

De enige bron

De Geest zegt dat niet zonder reden.

Het gaat *niet* om heel veel goede werken, die je zou moeten doen.

Want al deed je alle goede werken die er bestaan, maar je had de liefde niet, dan was je nog steeds dood (1Kor. 13:1-3).

Nee, het gaat om de enige bron waaruit leven kan voortkomen.

Die bron is Jezus.

Hij kwam hier als Gods liefde in eigen persoon. Hij ging door de dood heen. Hij baande een weg die niet bestond. Voor u, voor jou, voor mij.

Nu ontvang je van Hem *leven*, als je Hem aanvaardt.

En niet zomaar *een* leven, maar *zijn* leven. Hij deelt met ons wie Hij zelf is, vooral zijn Geest ontvangen wij, zijn gezindheid, zijn drijfveer om te behouden, zijn bereidheid om daarvoor alles over te hebben.

Vandaar de simpele vraag: heb je lief? Met andere woorden: ben je aangesloten op de bron? Anders ben je dood, nog steeds, al heb je nog zulke terechte standpunten.

‘Wij weten dat we van de dood zijn overgegaan naar het leven omdat we elkaar liefhebben’, lezen we in diezelfde brief van Johannes (1Joh. 3:14).

Jezus zegt: dit is het tweede grote gebod, naast het eerste, hier draait alles om. Hier blijkt of je leeft of niet.

Je wordt anders

Misschien had je zelfs een vijand in je gedachten, niet eens een geloofsgenoot. Iemand die met plezier je kwaad heeft gedaan, en er niet eens spijt van heeft. Dat maakt het dan nog veel moeilijker.

Vergeving stagneert dan.

Maar belangrijk blijft de bereidheid tot vergeving (HC zondag 51).

Daarin blijkt de grondhouding van de liefde.

Zoals Jezus niet alles vergaf, maar wel in heel zijn optreden de harten van de mensen zocht en zich uiteindelijk overgaf voor zijn vijanden. Van Hem leren wij: ‘heb je vijanden lief en bid voor wie jullie vervolgen’ (Mat. 5:44). Juist daarin zal blijken dat je kinderen van de Vader bent. Heidenen zoeken vooral hun vriendjes uit, geven daarin terug wat ze krijgen. Jullie

hebben een ander leven, een andere bron, jullie worden vol van Mij en gaan daardoor doen zoals Ik. *Niet omdat je moet, maar omdat je zo wordt.* Zelfs in je vijanden ga je mensen zien die door God geschapen zijn. Mensen die een ziel hebben, die verloren kunnen gaan maar ook behouden kunnen worden. Misschien wel door jou. Of door mij.

Je wordt nieuw, nu al

Dit is wel een *wedergeboorte*, overigens. Want hoe waren wij? Kenmerkend is dat we van nature denken vanuit onszelf. Steeds hebben we 'ik' voorop staan. We zijn onze eigen maatstaf, en van daaruit beoordelen we de ander. Zelfs in ons geloofsleven kunnen we die houding nog meenemen. Dat we in ons gebed tegen God zeggen hoe wij het hadden gedacht. Of dat we in de kerk zeggen hoe wij het willen hebben. Of nog erger: dat *wij* zeggen hoe God vindt dat het allemaal zou moeten, hoe een kerkdienst eruit moet zien, welke liederen we mogen zingen, enz. Er zijn in de loop van de jaren zo beschamend veel eigen standpunten verdedigd, soms puur subjectief, in de naam van God. Er is zo vaak begonnen bij het eigen 'ik'. Vaak te goeder trouw, neem ik aan. Maar toch. Het *conservatisme* gaat daar mank aan. Mensen denken dan simpel vanuit hoe ze het altijd gewend zijn. Dat is de norm, de eigen ervaring. Het 'ik' is daarin levensgroot aanwezig. Het *progressieve* gaat mank naar de andere kant. Daarin zit een sterke hang naar dat alles anders moet. De norm wordt het eigen gevoel. Ook daarin is het 'ik' levensgroot aanwezig. Zo kunnen we elkaar nog een hele tijd bezighouden. Terwijl de vraag waar alles van afhangt is: heb je elkaar lief? *Zo ja, wat heb je dan voor elkaar over?* Ben je bereid eerlijk te luisteren, onbevangen, zonder vooroordelen? Wil je dan het eigen 'ik' in je denken minder dominant laten zijn? Het conservatieve en het progressieve hebben elk aantrekkelijke kanten. Toch gaat daar een weg bovenuit, die we samen kunnen gaan: het leven door één Geest, die van alle tijden is.

Middel en doel

Hangt hier echt zoveel van af? Mijn zonden worden toch vergeven, ik word toch altijd behouden door het bloed van het Lam? Ook als ik mij lekker blijf omwentelen in mijn eigen vermeend gelijk? Dit is een ernstige misvatting. Ik hoor dat vaak, dat mensen hoog opgeven van de vergeving van hun zonden, en verder niet kijken. Dat is net zo dwaas als een groot cadeau gaan kopen, om dat vervolgens ingepakt weg te zetten en er nooit meer naar om te kijken. Als iemand je vraagt wat erin zit, zeg je: 'ik heb er voor betaald, dat was mij genoeg'.

Niemand zal dat snappen. Betalen is immers geen doel? Het is een *middel*, om het doel te verkrijgen en daarmee verder te kunnen. Wat je koopt, pak je uit, je gaat het een plek geven, gebruiken, enz.

Welnu, zo is het ook met de vergeving van je zonden. Je bent gekocht en betaald, God zij dank! Maar dat was geen doel, nee, de betaling was een middel. *Het doel ben je zelf, met alle heiligen.* Nu gaat de Geest je een plek geven, je inzetten, je maken tot mensen door wie de liefde van God verder komt, naar je omgeving toe. *Daar hangt nu inderdaad alles van af.* Want Hij doet het niet buiten je om. De vraag is: wil je Jezus waarlijk ontvangen? Niet alleen als degene die betaalt, maar zoals Hij is, namelijk: *het leven?* Wil je ontvangen wie Jezus is? Zijn gezindheid, zijn liefde, zijn eenheid met de Vader, zijn inzet voor de mensen en voor de hele schepping?

Wie 'nee' zegt, blijft dood.

Wie 'ja' zegt, heeft heel wat oude mens te begraven. En heel wat oude taal. Al die keren dat het draaide om 'ik'. Het nieuwe uitgangspunt wordt 'wij': Jezus en ik, samen met alle heiligen (al zitten we nog zo moeilijk in elkaar).

Zullen we het zo nog eens proberen in de kerk? Er zijn voor elkaar?

Niet afstoten, maar aantrekken?

Niet je afsluiten, maar open staan?

Niet zomaar wat van elkaar denken, maar echt luisteren?

Niet meten aan jezelf, maar alleen aan Jezus?

En ook buiten de kerk?

Niet afschrijven, maar zoeken?

De liefde is vol goedheid. Zij kent geen zelfgevoegzaamheid (1Kor. 13:4)

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum

Denken in doelen

Rick Warrens 'Doelgericht leven' 1

Velen hebben het gelezen en zijn er door opgebouwd in hun geloof: Rick Warrens bestseller *Doelgericht leven*. Anderen hebben hun bedenkingen tegen Warrens 'doelgerichte' beweging. Verschillende websites van evangelicals in Amerika uiten scherpe kritiek.¹⁾ In Nederland deed de evangelische maandkrant *Uitdaging* in het oktobernummer verslag van toenevende meningsverschillen rond het Doelgerichte Gemeenteconcept. M.B. Gorsira, predikant van een vrije baptistengemeente, bestempelde de evangelieverkondiging van Warren als oppervlakkig en incompleet, en daardoor moralistisch en activistisch.²⁾ Zelf deed ik onlangs in het *Nederlands Dagblad* verslag van mijn leeservaring met *Doelgericht leven*.³⁾

In drie artikelen wil ik breder ingaan op de manier waarop Warren in *Doelgericht leven* het christelijke leven beschrijft.

H. ten Brink ■

Aansprekend

Het is goed te begrijpen dat Warrens boek velen aanspreekt. Er staan goede dingen in dit boek. Teveel om hier op te noemen. De concrete en rechtstreekse aanspraak. De terechte aansporingen. Een paar willekeurige voorbeelden (ik verwijs naar de Nederlandse uitgave): "Begrip kan wachten, maar gehoorzaamheid niet. (...) U zult sommige geboden zelfs pas begrijpen nadat u ze bent gaan gehoorzamen. Inzicht komt voort uit gehoorzaamheid" (73). Een zin om eens een poosje over door te denken en door te praten! Een terechte waarschuwing: "Vandaag de dag denken veel mensen dat emotioneel geraakt worden door muziek hetzelfde is als geraakt worden door de Geest, maar dit zijn twee verschillende dingen" (106).

het is goed te begrijpen dat Warrens boek velen aanspreekt

Een hoofdstuk als 'dag 14': "Wanneer God ver weg lijkt" (hoe aanbidden we God als Hij mijlenver weg lijkt te zijn?) is heel bemoedigend. "God bestaat echt, hoe u zich ook voelt" (112). Ook een aantal hoofdstukken die gewijd zijn aan 'gemeente zijn' biedt veel waardevols. "Onderzoek alles, behoud het goede", houdt Paulus ons voor (1 Tess. 5:21). Beide dingen wil ik in deze artikelen doen. 'Onderzoeken', en dat zal kritiek opleveren. Maar tegelijk wil ik het goede uit het boek graag behouden!

Bijbelgebruik

Doelgericht leven is doorspekt met honderden bijbelteksten. Maar het gebruik van die bijbelteksten is door meerderen bekritiseerd. En dat is terecht. Meer dan eens moet je vraagtekens zetten bij de manier waarop Warren de genoemde teksten toepast. Zo wijst hij op allerlei situaties waarin een periode van veertig dagen een rol speelt (Noach: veertig dagen regen; de verspieders: veertig dagen in het beloofde land; veertig dagen de tijd voor berouw voor Nineve, enzovoort). "Steeds wanneer God iemand voor zijn doelen wilde voorbereiden, nam Hij daar veertig dagen de tijd voor" (9). Daarop grondt Warren zijn mededeling: "De komende veertig dagen zullen uw leven totaal veranderen" (10) (doordat je in veertig dagen Warrens boek doorneemt). Die 'bewijsvoering' gaat wel erg snel.

Nu kun je aan dit type bijbelgebruik schouderophalend voorbij gaan. Laat Warrens bijbelgebruik niet zo overtuigend zijn, daarom kan zijn boodschap toch nog wel bijbels zijn? (De tekstverwijzingen in de *Heidelbergse Catechismus* zijn ook vast niet allemaal even trefzeker!) Toch kun je de kritiek op Warrens bijbelgebruik niet daarmee afdoen. Als je dat bijbelgebruik nagaat, blijkt keer op keer dat Warren bijbelteksten net iets anders (of heel iets anders) laat zeggen dan ze bedoelen te zeggen. Dat valt ook op als het gaat om Warrens centrale bewering: dat je doelgericht moet leven; alles in je leven moet afstemmen op het doel dat God met een mens heeft. Zo leven biedt allerlei voorde-

len: je leven krijgt betekenis; het vereenvoudigt je leven; je hebt richting in je leven; het vormt je motivatie in je leven; en het bereidt je voor op de eeuwigheid (30ev).

Op allerlei manieren ondersteunt Warren deze visie met bijbelteksten - maar keer op keer zit hij er net, of helemaal naast. Een paar illustraties:

- “De Bijbel zegt dat Gods doelen doortrokken zijn van zijn wijsheid en dat ze het beste in ons voortbrengen” (19). Deze bewering wordt ondersteund met een verwijzing naar 1 Kor. 2:7: “Waar wij over spreken is Gods verborgen en geheime wijsheid, een wijsheid waarover God vóór alle tijden besloten heeft dat wij door haar zouden delen in zijn luister”. ‘Delen in Gods luister’ is toch niet hetzelfde als dat ‘het beste in ons wordt voortgebracht’?
- “De Bijbel zegt dat God volmaakte vrede geeft aan degenen die hun doel steeds voor ogen houden en die hun vertrouwen op Hem stellen” (32). Kijk eens hoe de bijbel mijn filosofie van ‘doelgericht leven’ ondersteunt, zegt Warren met die verwijzing. Het gaat om Jes. 26:3: “De standvastige is veilig bij u, vrede is er voor wie op u vertrouwt”. Is ‘standvastig zijn’ hetzelfde als ‘steeds je doel voor ogen houden’? Of heeft Warren die (zijn) gedachte misschien stiekem binnen gesmokkeld?
- Paulus schrijft in 1 Tim. 3:13-15: “Ik vergeet wat achter me ligt en richt mij op wat voor me ligt. Ik ga recht op mijn doel af: de hemelse prijs waartoe God mij door Christus Jezus roept. Hierop moeten wij ons allen als volmaakte mensen richten”. Kijk, zegt Warren, daar zie je een voorbeeld van een man die zich een *doel* stelde. Zo zorgde Paulus er vrijwel in zijn eentje voor dat het christendom zich over het Romeinse Rijk verspreidde. “Zijn geheim was een gericht leven.” “Paulus zei dat degenen die alles willen ontvangen wat God voor hen heeft weggelegd, op hun doel gericht moeten blijven” (33). Een subtiele verschuiving! Voor Paulus is het doel waar hij naar streeft: de hemelse prijs. Warren maakt ervan: het doel waar Paulus naar streefde was het verbreiden van het evangelie door het Romeinse Rijk. Zodat Paulus mooi past in Warrens concept van ‘doelgericht leven’.

Ontdek je *shape*

Een ander voorbeeld. Warren stelt dat je moet nagaan hoe God jou gevormd heeft. Elk heeft zijn of haar eigen specifieke vorm (Engels: *shape*), en die moet je ontdekken. Daaruit kun je afleiden voor welke specifieke bediening je bent gemaakt (240-262). Het gaat me nu niet om die gedachte op zichzelf. Daar valt veel goeds van te zeggen, en in dat verband maakt Warren behartigenswaardige opmerkingen. Het gaat me nu opnieuw om de manier waarop deze opmerkingen bijbels worden onder-

bouwd. Weer drie voorbeelden.

- “Paulus gaf het advies om zorgvuldig na te gaan wie we zijn en welke taken we hebben gekregen, en dat vervolgens als uitgangspunt te nemen” (258). Nogmaals, het gaat me er niet om of dit advies al dan niet goed is. Maar is het het advies van Paulus, in de tekst waarnaar verwezen wordt (Gal. 6:4)? Oordeelt u zelf: “Laat iedereen zijn eigen daden toetsen, dan heeft hij misschien iets om trots op te zijn, zonder zich er bij anderen op te laten voorstaan”. Wees kritisch op uzelf, en wees er niet op uit om indruk te maken op anderen.
- “Kijk terug op uw leven en denk erover na hoe het u heeft gevormd. Mozes zei tegen de Israëlieten dat zij moesten onthouden wat ze door hun ervaringen met de Heer hadden geleerd” (259). Verwijzing: Deut. 11:2. Ik vat deze tekst, inclusief het verband, even samen: U (de Israëlieten die de uittocht uit Egypte hebben meegemaakt) hebt de machtige daden van de Heer gezien (anders dan uw kinderen). Daarom moet u de geboden van God naleven, en zult u moed putten om het land Kanaän binnen te trekken. Mozes heeft het over *Gods daden* die de mensen ervaren hebben, en niet over hoe de ervaringen (met de Heer) *ons* hebben *gevormd*. Mozes dacht hier echt niet aan de *shape* van de Israëlieten!
- Twee zinnen verder: “Paulus was bezorgd dat de gelovigen uit Galatië niets zouden doen met de pijn die ze hadden doorgemaakt. Waren al jullie ervaringen voor niets? Ik hoop van niet” (259). Gaat het Paulus (in Gal. 3:4) om een misschien gemiste kans om je eigen *shape* beter te leren kennen? Zeker niet. Lees maar de voorgaande verzen (Gal. 3:2-3): “Ik wil maar één ding van u weten: hebt u de Geest ontvangen door de wet na te leven of door te luisteren en te geloven? Bent u werkelijk zo dwaas weer op uw eigen kracht te vertrouwen, en niet langer op de Geest?”

Managementtheorieën?

Hoe meer tekstverwijzingen je natrekt, hoe meer blijkt dat Warrens gedachte van ‘doelgericht leven’ niet rechtstreeks voortvloeit uit de bijbelgedeelten die hij noemt. Het lijkt erop dat de boodschap (dat een christelijk leven ‘doelgericht’ moet zijn) er al was, en dat daar vervolgens, vaak op de klank af, teksten bij zijn gezocht. Dat roept de vraag op: waar komt die boodschap dan vandaan? Ik doe een suggestie: uit Warrens gezonde verstand, dat gevormd is door bijbelse gedachten én door managementtheorieën.

Toen ik *Doelgericht leven* las, kwam langzamerhand bij mij de vraag op: waar heb ik dit soort dingen eerder gelezen? Op een gegeven moment schoot het mij te binnen. Een jaar eerder las ik een managementboek, dat in die

branche minstens zo'n bestseller is als Warrens boek op kerkelijk gebied: "De zeven eigenschappen van effectief leiderschap" van Stephen R. Covey. Ik heb het er weer eens bij gepakt. Covey's boodschap begint met: maak keuzes; wees proactief, maak je niet afhankelijk van de omstandigheden. En het eerste is dan: *stel doelen*. Waar wil je uitkomen? Begin met het einde voor ogen. Met je voorstellingsvermogen kun je je een beeld vormen van waar je heen wilt. En dat beeld maakt uit hoe we ons leven inrichten.

Warren schrijft: "De manier waarop u *aankijkt* tegen uw leven, *vormt* uw leven" (42). Als je je doel niet voor ogen hebt, ben je niet effectief bezig. Je doel voor ogen hebben voorkomt dat je te maken krijgt met ongebruikte mogelijkheden, onnodige spanningen en een onvervuld leven (30).

Vier van de vijf 'voordelen' van het leiden van een doelgericht leven, die Warren noemt (30 ev), zouden zo uit een managementboek à la Covey kunnen komen: 1. je leven krijgt betekenis; 2. het vereenvoudigt je leven; 3. je hebt richting in je leven; 4. het vormt je motivatie in je leven. Alleen het vijfde 'voordeel' is direct christelijk: 5. het bereidt je voor op de eeuwigheid (op dat punt is trouwens de terechte kritiek op Warren uitgebracht dat het aardse leven onvoldoende waardering ontvangt; volgens Warren ben je hier op aarde geplaagd, alleen maar om je voor te bereiden op de eeuwigheid).

Aan het einde van zijn boek raadt Warren z'n lezers aan om een Levens-Verklaring te maken (321 ev). Daarin vat je samen wat Gods doelen zijn voor je leven, en geef je aan wat je zult doen, en laten, om die doelen te bereiken. Je beschrijft wat je waarden en wat je taken zijn, en hoe jij God gaat dienen op de manier die past bij hoe Hij jou geschapen heeft. Zoiets had ik ook al eerder gelezen, bij Covey. Bij hem is dat het 'persoonlijke statuut'. Daarin beschrijf je wat je wilt zijn en wat je wilt doen, en wat je waarden en principes zijn.

Dit soort overeenkomsten (er zou meer te noemen zijn) doet mij vermoeden dat managementtheorieën invloed hebben gehad op Warrens doelgericht-leven-filosofie.⁴ In die filosofie is de bijbel één van de componenten. Je ziet dat ook als hij in *Doelgerichte gemeente* schrijft over het stellen van doelen voor de gemeente. Om een doelstelling effectief te laten zijn moet die niet alleen bijbels zijn, maar ook specifiek, overdraagbaar en meetbaar (96 v). De laatste drie vereisten vloeien niet voort uit de bijbel, maar uit wat Warren van een doelstelling vraagt.

De waarde van gezond verstand

Stel dat het waar is dat Warren schatplichtig is aan managementtheorieën, is dat dan erg? In principe niet, lijkt me. Met managementtheorieën hoeft niets mis te zijn. Het boek van

Covey, bij voorbeeld, bevat heel waardevolle inzichten.

Leef met een doel voor ogen - als je even nadenkt over dat advies, zul je erkennen dat het een goed advies is. En dat doel-loos leven inderdaad een vrij zekere garantie is voor frustraties, mislukkingen en zinloosheid. Dat is een stuk menselijke wijsheid, waar je met je gezonde verstand op kunt komen. En die je ook kunt verbinden met de bijbel! Natuurlijk is het bijbels om te zeggen dat God ons met een doel geschapen heeft (zie bij voorbeeld de Heidelbergse Catechismus v/a 6). Het kon wel eens typisch christelijk zijn om doel-gericht te leven. Als je een doelstelling formuleert, is het inderdaad niet voldoende dat die bijbels verantwoord is. Een andere vereiste voor een doelstelling is bij voorbeeld dat die zo geformuleerd is dat je kunt nagaan of het doel op een bepaald moment al of niet bereikt is. Anders kun je er niet zoveel mee in het kader van een gemeentepbouw-strategie. Dat is een kwestie van gezond (management)verstand. Gezond verstand en bijbelse wijsheid staan niet per definitie vijandig tegenover elkaar. De wijsheid van het bijbelboek Spreuken, bij voorbeeld, strijdt echt niet met het gezonde verstand. Het is in dit verband dan ook treffend dat Covey, de man van dat beroemde managementboek, in een persoonlijke noot aan het einde van zijn boek naar God verwijst, als de oorsprong van alle goede principes. "Voor zover wij ons houden aan goede principes, kunnen wij goddelijke talenten tot ontplooiing brengen om ons aandeel in de schepping te leveren" (289).

Het is in principe geen probleem als Warren het christelijke leven wil beschrijven met behulp van managementtheorieën, en bijbelse doelen (van de gemeente en van elke christen) verwerkt in het vaststellen van doelstellingen. Er is wel een probleem als dat ten koste gaat van wezenlijke bijbelse elementen. In het volgende artikel wil ik drie kenmerken bespreken van de manier waarop Doelgericht leven het christelijke leven beschrijft.

Drs H. ten Brinke is predikant van de Gereformeerde Kerk te Bodegraven-Woerden

Noten

1. Zie voor een verzameling van een tiental kritische websites: <http://www.rapidnet.com/~jbeard/bdm/expos-es/warren/>
2. Nederlands Dagblad 28 november 2005
3. Nederlands Dagblad 25 november en 3 december 2005. Die artikelen worden verwerkt in deze serie van drie artikelen voor De Reformatie.
4. Dit vermoeden wordt versterkt door diverse websites van Nederlandse en Amerikaanse evangelische christenen, die ook relaties aanwijzen tussen wat Warren schrijft, en bijdragen van managementgoeroes. Zie bij voorbeeld <http://www.crossroad.to/articles2/2003/1-purpose.htm#7>

Ambt en praktische theologie

aan de broederweg

We doen in Kampen aan praktische theologie (PT). In mijn boek 'Meewerken met God' leg ik verantwoording af van de keuzes, die we in dat verband maken. Het is duidelijk, dat niet iedereen op staande voet bereid is in zulke keuzes mee te gaan. Twee weken geleden werd hier een artikel geplaatst van Ds J.R. Visser, waarin hij een aantal vragen stelt bij mijn boek. In het antwoordartikel dat ik er bij schreef, kondigde ik toen aan dat ik in een vervolg eens kort en duidelijk wilde omschrijven wat nou precies het eigene is van een praktisch-theologische invalshoek.

C.J. de Ruijter ■

Dat is dus de bedoeling van dit artikel. Daarbij neem ik meteen de gelegenheid waar om nog een ander onderwerp aan te snijden. Als je het artikel van Visser goed leest, kun je merken, dat hij zich afvraagt: wat gebeurt er met het ambt als je kiest voor PT? Hij is er niet gerust op. En het is me vaker opgevallen, dat mensen met die vraag in hun achterhoofd toch maar moeilijk kunnen meegaan met een praktisch-theologische invalshoek. Daarom geef ik die vraag hierbij meteen maar alle voorrang.

PT en ambt

Waar blijft het ambt in de PT? En is er eigenlijk nog wel een echte plaats voor het ambt in een PT-ontwerp? Dat zijn de vragen die dus opkomen. Dat is vooral ook begrijpelijk, omdat PT vroeger 'Ambtelijke Vakken' genoemd werd in de Kamper studie. En van die naam is niets meer terug te vinden. Ik breng daarbij dan ook nog eens in rekening, dat er sinds de tachtiger jaren in de praktijk vaak kritisch gedacht en gesproken wordt over kerkelijke ambten en het functioneren van hen die zo'n ambt bekleden. Tegen die achtergrond is het niet verwonderlijk dat er vragen opkomen.

Toch is het antwoord tamelijk eenvoudig. Het is een antwoord in twee delen: 1 De naam 'ambtelijke vakken' is een beetje misleidend. 2 Een PT-ontwerp en een ambtsleer zijn twee heel verschillende dingen.

Misverstand

1 De naam 'ambtelijke vakken' kan gemakkelijk tot een misverstand leiden. Het is ook niet de echte naam van het vak. De officiële naam is diaconologie, afgeleid van het bijbelse woord diakonia (= dienst). Het vak denkt dus na over

de diensten in de kerk. En dan denk je natuurlijk al heel gauw aan de dienst van ambtsdragers. Terecht. Maar dat was niet exclusief bedoeld. Zeker niet door Kuyper, die de naam bedacht heeft. Hij dacht zelfs in de eerste plaats aan de dienst van de gemeente(leden). En ook Prof. C. Trimp, die wel anders over de ambten dacht dan Kuyper, begon het overzicht van deze vakken met de liturgiek. Daarin denken we na over de (ere)dienst van de gemeente voor God.

Dat we voor het gemak toch over 'Ambtelijke Vakken' spraken had twee redenen: Allereerst is diaconologie een woord, dat je moeilijk kunt uitspreken en vervolgens gaan veel van die vakken natuurlijk wel voor een belangrijk deel over de dienst van ambtsdragers in de gemeente. In feite was die naam 'Ambtelijke Vakken' dus een beetje misleidend.

Twee verschillende dingen

2 Een PT-ontwerp en een ambtsleer zijn twee heel verschillende dingen. Een ambtsleer denkt na over de betekenis van de ambten in de gemeente van Christus. Een PT-ontwerp bespreekt hoe je dat 'nadenken' nou op een verantwoorde manier kunt doen: Door theologische inzichten te verwerken, door waarnemingen uit menswetenschappen te benutten en in alles de norm van de Heilige Schrift in acht te nemen.

Als je op die twee dingen let is het logisch, dat de naam 'Ambtelijke Vakken' nu verdwenen is. En het is ook logisch dat je in een PT-ontwerp niet zo veel over de ambten leest. Dat komt ter sprake in een aparte leer over het ambt. En ik wil nog eens met nadruk stellen: De leer over het ambt heeft ook in een gereformeerde PT een volwaardige plaats. En eigenlijk is dat toch

ook logisch, als je een *gereformeerd* ontwerp wilt bieden. In de gereformeerde theologie denken we in het licht van de Schrift na over de gemeente als een *ambtelijk gestructureerde* gemeente

De leer over het ambt was in de diaconologie ook altijd al een *onderdeel*. En dat is in de PT nog steeds zo. Ik noem het zo ook apart in hoofdstuk 8 van mijn boek.

Een manier van kijken

Hierboven zei ik het al: een PT-ontwerp is eigenlijk een verantwoording van de manier waarop je na wilt denken over de diensten in de gemeente. Je zou het ook nog anders kunnen zeggen: het is een 'manier van kijken'. Eigenlijk is dat zelfs letterlijk de betekenis van het woord 'theorie'. Je theorie zegt hoe je ergens tegen aan kijkt.

De leer over het ambt heeft in een gereformeerde PT een volwaardige plaats

Dat beeld van het 'kijken' wil ik hier onder nu eens uitwerken om te laten zien waar het precies om gaat. Iedereen weet namelijk, dat je op heel veel verschillende manieren kunt kijken. Als je b.v. op een bergtop staat, kun je onder de indruk zijn van het vergezicht dat je ziet. Maar als je er een foto van wilt maken, valt er vaak veel buiten je blikveld. Dat mooie panorama ziet er op de foto soms behoorlijk vlak uit. Maar als je een groothoeklens op je camera hebt, verandert dat. Opeens is die wijde blik ook op de foto vast te leggen. Je krijgt een prachtig diep 'totaalbeeld'. Maar ook in panorama zijn veel dingen natuurlijk lastig te onderscheiden. Dat mooie torentje daar in het dal verdwijnt haast in het niet. Daar is wel wat op te verzinnen. Je kiest gewoon een andere manier van kijken. Je pakt je verrekijker en je zoomt in op dat torentje. En opeens is hij dichtbij, je kunt opeens zien hoe laat het is, en je kunt zelfs zien dat de klok Romeinse cijfers heeft. De zoomlens en de groothoeklens zijn twee verschillende manieren van kijken.

Hoe 'kijk' je tegen het ambt aan?

Nu we dan toch het ambt als onderwerp bij de kop hebben, is het wel zo handig om het verhaal meteen daar ook maar op toe te passen. En dan concentreer ik me hier maar op het ambt van de predikant. Er zijn verschillende manieren om naar dat ambt te kijken. Ook hier levert de groothoeklens natuurlijk een ander beeld op dan de zoomlens. Maar misschien is het hier voor het beeld wel handig om even te spreken over het hanteren van een bril. Dat is tenslotte ook een manier van kijken.

Laten we dat eens nagaan aan de hand van drie verschillende manieren van kijken. Ik schets eerst de diaconologische manier, daarna de psychologische en tenslotte de organisatiekundige. Ik probeer het dan als volgt te beschrijven: Eerst noteer ik wat nu het eigene van die betreffende 'bril' (welke manier van kijken is dit?) is. Daarna beschrijf ik wat je bij die manier van kijken te zien krijgt. Als je goed kijkt, vorm je je een beeld. En daarbij probeer ik soms ook aan te geven wat je te zien krijgt als er iets fout gaat in het ambt. Laten we eerlijk zijn, dat is actueel genoeg.

Natuurlijk kan ik hier niet steeds een compleet 'plaatje' tekenen. Om dit artikel binnen de perken te houden schets ik alleen een enkele hoofdlijn, die bepalend is voor het beeld.

De diaconologische bril

Dit is de klassieke gereformeerde manier van kijken. Bij deze manier van kijken letten we in de eerste plaats op wat God doet. Natuurlijk letten we ook wel op het optreden van mensen, maar dan altijd gezien vanuit wat God door hun dienst tot stand brengt. Dat wil zeggen dat de mens in beeld komt als dienaar van God, begiftigd met gaven van de Geest, geroepen door de gemeente en bekleed met de volmacht van Christus.

Bijbehorend beeld: Als je op deze manier naar de predikant kijkt, zie je een man Gods, in wie de gemeente de gaven van de Geest heeft herkend en die door haar dienst door God Zelf geroepen is. Zo komt de heraut in beeld, die namens zijn Zender het evangelie verkondigt, en de pastor, die als een herder namens Christus de kudde wijdt. Je ziet een voorganger, die met volmacht optreedt midden in de gemeente, en die met het Woord ook tegenover de gemeente staat. Die in zijn ambtelijke dienst en functioneren alle eer voor God opeist en daarin zelf ook eer waard is.

Als er problemen optreden rond de predikant, blijf je nog steeds het handelen van God zien. Hij is het immers die Zijn dienaren inzet. De concrete problemen kunnen een duidelijke illustratie vormen van het feit dat God zondige en zwakke mensen zendt. We moeten met hen dan ook veel geduld hebben, omdat het God belooft ons door hen te regeren. Tegelijk kan in beeld komen de zondige zwakheid waarmee in de gemeente omgegaan wordt met dienaren van God.

De psychologische bril.

Dit is een heel andere manier van kijken. Met die bril op let je vooral op het functioneren van mensen in hun persoonlijk optreden. De blik is nu vooral gericht op het gedrag van mensen en ook op de gevoelens die dat gedrag oproept bij anderen. Je let ook op de invloed die van de omstandigheden uitgaat op hun gedrag.

Bijbehorend beeld: Als je op deze manier naar de predikant kijkt, zie je een man, die functioneert

in een mensgericht beroep. In feite is al zijn functioneren afhankelijk van de manier waarop hij in contact treedt met zijn omgeving. Er worden daarom hoge eisen gesteld aan de manier waarop hij omgaat met zichzelf en met anderen. Ieder verwacht, dat hij op een open en communicatieve manier functioneert in zijn contact met anderen.

Als er problemen optreden rond de predikant, zie je dat hij soms te weinig mogelijkheden heeft om de relatie met anderen in stand te houden. Hij treedt defensief op, of verdringt belangrijke aspecten van zijn persoonlijkheid. Soms ontmoet hij storingen in zijn sociale omgeving. Soms veroorzaakt hij ze ook zelf.

De organisatiekundige bril.

Onder de organisatiekundige bril vat ik nu maar even samen alle theoretische bezinning die gericht is op het functioneren van organisaties. Dat is weer een heel andere manier van kijken. Het is ook heel interessant om zo eens naar de dominee te kijken. Dan let je namelijk op de organisatie-structuur waarbinnen hij werkt. Je kijkt hoe de menselijke processen binnen de organisatie verlopen. (Inderdaad, bij die manier van kijken vat je de kerk 'even' op als een 'organisatie'.)

Bijbehorend beeld: Als je op die manier naar de predikant kijkt, komt een soort 'kleine zelfstandige' in beeld. De organisatiestructuur om hem heen is wel in hoofdlijnen vastgelegd, maar daarin is tegelijk veel open gelaten. Er is een elementaire vorm van samenwerking geregeld, waarop hij terug kan vallen (kerkenraad), maar lokaal kan de invulling daarvan sterk verschillen.

Als er problemen optreden rond de predikant, zie je dat de organisatie om hem heen soms veel te weinig steun biedt. Er is vaak veel te weinig professionele bezinning op personeelsbeleid. En hij ondervindt soms te weinig bescherming voor solistisch optreden.

Welke 'bril'?

Ik heb dus drie manieren van kijken op een rijtje gezet. De *diaconologische* bril is van groot belang gebleken om voorgangers bij het verrichten van hun dienst houvast te doen vinden in het besef dat God door hun dienst Zijn werk in de gemeente verricht. Van onschatbare waarde is ze altijd geweest bij het motiveren van dienaren om ook in crisissituaties trouw te blijven aan God die roept. Met deze bril komen natuurlijk ook een aantal facetten niet in beeld. Met deze manier van kijken kun je gewoon niet 'zien' wat zich op *puur menselijk* niveau afspeelt bij het verrichten van de goddelijke dienst.

De *psychologische* en *organisatiekundige* bril hebben elk hun eigen waarde. De psycholoog en de organisatiekundige 'zien' dingen, die de theoloog niet kan waar nemen. Zij brengen in beeld hoe dienaren van God in hun 'als mens

geschapen-zijn' functioneren. Daarvoor beschikken zij over een menswetenschappelijke focus.

Maar een compleet beeld geven zij natuurlijk niet. Ze leiden slechts tot 'deelinzichten'. Een psychologische benadering bij voorbeeld reduceert de ambtelijke dienst tot louter het psychologische aspect.

Als je het op een rijtje zet, wordt duidelijk dat elke bril weer iets anders in beeld brengt. En elke bril laat ook belangrijke dingen buiten beeld. Dat wordt dus moeilijk kiezen. Maar de vraag is natuurlijk óf je hier wel moet kiezen. Je kunt je voorstellen, dat iemand verdedigt dat de diaconologische bril toch wel heel centraal is. En dat zal ook niemand willen bestrijden.

dat is precies wat we met gereformeerde PT willen

Maar ieder weet hoe funest het kan zijn in de praktijk, als je de hier beschreven elementen (en problemen) niet ziet. Daarom is de conclusie: laten we dan ook niet kiezen. En dat hoeft ook niet. Want een praktisch-theologische bril combineert die manieren van kijken.

De praktisch-theologische bril

De *praktisch-theologische* benadering wil de verschillende manieren van kijken samenbrengen. Binnen een theologische manier van kijken wordt ruimte gemaakt voor menswetenschappelijke inzichten. Je zou kunnen zeggen: vanuit de theologische manier van kijken krijg je een dieptebeeld (de groothoeklens): Je ziet het handelen van God door de dienst van een mens, begaafd met de Geest en geroepen tot het ambt. Vanuit de menswetenschappelijke manier van kijken (de psychologische bril enz.) krijg je een detailbeeld (de zoomlens): Je kunt heel concreet het menselijke functioneren bekijken.

Bijbehorend beeld: Eigenlijk is er sprake van een 'dubbel' beeld. Je kijkt in de diepte van het werk van God en je kijkt naar de oppervlakte van menselijk optreden. Zoals je dat ook wel bij een bril hebt met dubbel focus. Tegenwoordig heet dat ook wel varifocus. Dat zijn eigenlijk twee brillen in één: voor ver zien en voor dichtbij zien.

Dat is precies wat we met gereformeerde PT willen. We moeten ver zien vanwege het verre perspectief van de hand van God Die Zich openbaar heeft en die werkt aan de komst van Zijn rijk. We moeten dichtbij zien, omdat bij dat grote werk mensen ingeschakeld worden aan wie je ook allerlei menselijke eisen moet stellen, willen ze goed functioneren.

Het is duidelijk, dat beide manieren van kijken nodig zijn, omdat ze samen die wonderlijke werkelijkheid in beeld brengen, dat God door Zijn grote genade Zijn kerk vergadert en daarvoor mensen in Zijn ambtelijke dienst neemt.

Een bril die we gebruiken

In dit artikel heb ik geprobeerd uit te leggen wat we precies willen met de keus voor gereformeerde PT. Ik heb het toegepast op de manier waarop we naar het ambt kijken. Ik zou me kunnen voorstellen, dat toch nog de vraag opkomt, of dit nou wel echt nodig is. Voor deze keer zou ik die vraag dan ook wel eens willen omdraaien: In de praktijk zijn we eigenlijk allang gewend om op verschillende manieren tegen de dingen aan te kijken.

Ga maar eens na hoe verschillend mensen in de kerk zitten en wat ze dan onder de preek waarnemen. Dat wordt sterk beïnvloed door je eigen plek in de praktijk van het leven. Een logopedist hoort precies hoe de predikant zijn stem gebruikt. Een geluidstechnicus herkent welke eigenschappen de geluidsinstallatie heeft. Een onderwijzeres merkt hoe de domi-

nee zijn best doet om ook wat didactische principes toe te passen. Een kind is blij, als het een paar dingen mee krijgt die het begrijpen kan. Maar niemand van hen heeft de diepte gepeild van wat daar gebeurt, als hij of zij niet de stem van de Goede Herder heeft gehoord en Hem volgt. Maar al die 'kleine' waarnemingen hebben hun eigen recht met het oog op dat grote doel, dat de stem van de Goede Herder gehoord wordt.

We gebruiken in de praktijk dus eigenlijk allang een bril met een samengesteld beeld. Met een ontwerp van een gereformeerde PT willen we verantwoorden hoe we die bril bij theorievorming in de theologie gebruiken met het oog op het werk van God in de vergadering van Zijn kerk.

C.J. de Ruijter is hoogleraar Praktische Theologie aan de Theologische Universiteit te Kampen.

uit de kerken

Hilversum - bedankt voor beroep: R. Kelder te Nijkerk-West.

Amsterdam-Centrum - beroepen: R.F. Telgenhof te Oegstgeest

Hasselt - jubileum: op 7 december was ds. J.J. Dronkers vijftienvintig jaar predikant. Zijn standplaatsen waren: Wetsinge-Sauwerd (1980), Nijkerk (1985), Hoogkerk (1993) en Hasselt (1999).

1 op de 6 scholieren krijgt psychische problemen

Psychische problemen bij kinderen en jongeren komen vaker voor dan we denken. De afdelingen Jeugdzorg van Eleos bieden deskundige hulp vanuit een gereformeerde identiteit.

- Ambulante zorg voor kinderen en jongeren tot 18 jaar in Almelo, Dordrecht, Ede, Goes, Groningen, Zwolle.
- Deeltijdbehandeling voor jongeren van 14 t/m 17 jaar in Dordrecht, Ede, Zwolle.

Voor hulp bij Eleos is een verwijzing nodig van een huisarts of een hulpverlener.

Meer informatie?

Regio Zuidwest
Dordrecht/Goes tel. (078) 611 10 57
Regio Midden
Amersfoort/Ede tel. (033) 457 17 17
Deeltijd (0318) 43 23 30
Regio Noordoost
Zwolle/Groningen/Almelo tel. (038) 423 03 00

www.eleos.nl

advertentie

Doorschakelen van gezin naar school?

Nederlandse basisscholen - inclusief de gereformeerde scholen - doen het zo gek nog niet.

Ze kunnen de internationale vergelijking prima doorstaan. De ouders zijn gemiddeld tevreden over de kwaliteit van de scholen. En dat terwijl er toch veel van de scholen verwacht wordt. Kinderen krijgen brede kennis bijgebracht en eigentijdse vaardigheden aangeleerd conform de kerndoelen die daarvoor geformuleerd zijn. Op gereformeerde scholen wordt bovendien ruime aandacht besteed aan bijbelkennis en geloofsopvoeding. De nieuwe methode *Levend Water* geeft daar een extra impuls aan.

R. Liefijn ■

Vitaal basisonderwijs

Ook historisch gezien doen de basisscholen het niet slecht. De tijd dat scholen uit grote groepen van 60 leerlingen bestonden en slechtbetaalde leermeesters naast hun werk ook koster en doodgraver waren hebben we lang achter ons gelaten. Sterker nog: de leerkrachten zijn goed opgeleid (competentiegericht), de leerbronnen zijn goed doordacht (didactisch verantwoord), de materiële voorzieningen zijn passend (naar Arbo-normen). Er is oog voor de individuele belangen van het kind (adaptief onderwijs), de veiligheid en het pedagogisch klimaat krijgen gerichte aandacht (vastgelegd in protocollen).

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap geeft - na een lange periode met een juk van regels - meer beleidsvrijheid aan de scholen. Dit beleid van het ministerie vindt plaats onder de noemer 'Ruimte geven, verantwoording vragen en van elkaar leren'. Deze vrijheid wordt uiteraard geflankeerd door een aangescherpt verantwoordingskader, waar de inspectie voor het onderwijs de hoofdrol in speelt.

En sinds kort heeft het onderwijs een zorg minder: de leerkrachttekorten in het basisonderwijs zijn weggewerkt en naar het zich laat aanzien is pas vanaf 2011 de kans op tekorten weer aanwezig. Wel bestaat een tekort aan schoolleiders en dat zal de komende jaren - in iets lichtere mate - nog wel zo blijven.

Relatie met ouders

Wat rest er na deze mooie woorden over het onderwijs nog aan toekomstige beleidswensen? Daarover heeft het ministerie open en uitgebreid overleg gevoerd met het onderwijsveld, de opleidingen en de schoolbegeleidingsdien-

sten. Dat heeft geleid tot de nota *Koers Primair Onderwijs*, waarin een korte en krachtige wensenlijst staat beschreven.

Naast onder meer het bieden van onderwijs op maat voor alle leerlingen, het versterken van het onderwijskundig schoolprofiel en het leren van andere scholen staat op de wensenlijst: *goede relaties hebben met ouders*.

het zou wel eens de achilleshiel van het onderwijs kunnen zijn

Voor het gereformeerd onderwijs lijkt dit laatste punt op het eerste gezicht een peuleschil. Vanuit onze triangelgedachte is niet alleen voorzien in een goede relatie. We zorgen zelfs voor een naadloze aansluiting, een symbiose tussen gezin, kerk en school. Een drievoudig snoer...

Maar het zou wel eens de achilleshiel van het onderwijs kunnen zijn.

Periodieke keuring

De triangelgedachte verdient zeker geen plek op de schroothoop, maar misschien is het wel tijd voor een APK-keuring. Er zitten bedenkelijke geluidjes in de motor.

Rammeltje 1 - de school staat op afstand van de ouders

Schoolvergaderingen ondergaan hetzelfde lot als alle verenigingsavonden. Ze hebben hun aantrekkingskracht verloren. Uit de mond van ouders is te horen dat afwezigheid van de ouders als teken van vertrouwen kan worden opgevat. Als de school goed werk levert, geven de ouders daar bij wijze van verstek hun waardering voor. Wanneer onvrede de kop opsteekt, zal de presentie weer toenemen.

Daarnaast zijn schoolbestuur en ouders formeel op grotere afstand komen te staan door de beweging van schaalvergroting in het afgelopen decennium. Een bovenschools bestuur en een bovenschools management hebben hun intrede gedaan, waardoor in veel gevallen de formele toegang van ouders tot het bestuur belemmerd is. Vervreemding van ouders en bestuursbeleid lijkt daardoor onvermijdelijk.

de verwachtingen van de kant van ouders en overheid nemen geleidelijk toe

Rammeltje 2 - het merendeel van de leerkrachten is beducht voor contact met ouders

De betrokkenheid van ouders mag beperkt zijn waar het gaat om onderwijsbeleid, ze is juist versterkt waar het gaat om het persoonlijk welzijn van eigen kinderen. Dat betreft eerst de leerprestaties: komt mijn kind cognitief tot zijn recht, ontwikkelt het zich naar de talenten die het gekregen heeft, krijgt het extra hulp en begeleiding of stimulans waar dat nodig is, staat het goed voorgesorteerd voor de vervolgopleiding. Het betreft in toenemende mate ook de sociale en emotionele ontwikkeling, of zelfs de wilsontwikkeling: wat betekent de school voor sociale vaardigheden, voor omgaan met spanning, met tegenslag, met frustratie. Overigens is hier niets nieuws onder de zon: er zijn voorbeelden uit het verleden dat een schoolhoofd persoonlijk aangesproken kon worden als kinderen zich thuis hadden misdragen. In de praktijk blijkt dat leerkrachten zich overvraagd gaan voelen als ouders veel meer verwachten dan alleen onderricht. Dat verklaart een gereserveerde houding van leerkrachten naar ouders.

Rammeltje 3 - de opvoedende werking binnen de gezinnen neemt af

Ouders moeten in staat worden geacht tot het opvoeden en onderwijzen van de eigen kinderen. Meer nog: gereformeerde ouders beloven dat publiekelijk bij de doop van hun kinderen. Onderwijzen en laten onderwijzen. Het zelf onderwijzen van de kinderen thuis - hoeveel zal dat nog voorkomen? Hoeveel tijd en energie hebben ouders (al dan niet gescheiden) daarvoor beschikbaar en hoeveel gelegenheid krijgen ze daarvoor van de kant van de kinderen? Kinderen kijken televisie, gaan sporten, draaien een dvd, zijn bezig met een computerspel, gaan naar muziekles, zitten op msn- zijn ze ook ontvankelijk voor onderwijs van de ouders? Is de onderwijzende en opvoedende werking vanuit de media (radio, tv, internet, reclameborden) niet vele malen sterker?

Evenwicht binnen de triangel?

Scholen hebben in de loop van de tijd een steeds bredere verantwoordelijkheid toebedeeld gekregen. Niet alleen de klassieke schoolvakken rekenen, schrijven, taal en lezen. Ook cultuureducatie, verkeersles, bijbelonderwijs, biologie, topografie, geschiedenis, beweging, muziek, tekenen, handvaardigheid, ict, techniek, Engels (hier en daar Spaans) horen erbij. En het rijtje is vast nog niet uitgeput: waarom zullen ooit economie, recht, filosofie en ethiek of een mix daarvan niet toegevoegd worden? Door de bank genomen pakken de scholen hun verantwoordelijkheid goed op, gezien de tevredenheid bij inspectie en ouders. Maar de verwachtingen van de kant van ouders en overheid nemen geleidelijk toe.

Van de kant van de overheid is dat te zien door een terugtrekkende beweging van het ministerie enerzijds en b.v. de nadrukkelijke wens van de Tweede Kamer om brede opvang voor de kinderen te organiseren anderzijds.

Van de kant van de ouders is dat te merken in de tanende belangstelling voor het algemene schoolbeleid, verminderde opvoedingskracht in veel gezinnen en de nadrukkelijke verwachtingen m.b.t. het persoonlijke welzijn van het eigen kind op school.

Per saldo zien we binnen de triangel een afnemend aandeel van de rol van het gezin en een toenemend aandeel van de school. Hooggestemde verwachtingen genoeg voor het onderwijs dus - maar een goed functionerende school moet niet aan eigen succes ten onder gaan. Met uiteindelijk de leerling als kind van de rekening.

Een goede relatie?

Hoe krijg je als school een goede relatie met ouders als er sprake is van een grote diversiteit aan wensen, b.v. ten aanzien van regels en discipline (de maatschappelijke roep om normen en waarden is niet voor niets).

Hoe krijg je een goede relatie met ouders als er sprake is van meer en grotere problematiek in de gezinnen, b.v. rond echtscheidingen (schoolmaatschappelijk werk doet als teken van de tijd ook op basisscholen zijn intrede).

Hoe krijg je een goede relatie met ouders als de verwachtingen tussen school en ouders over en weer verschillend zijn, b.v. als het gaat om opvoedingsverantwoordelijkheid (het beroep vanuit de landelijke politiek op voorschoolse, tussenschoolse en naschoolse opvang komt niet uit de lucht vallen).

Doorschakelen van verantwoordelijkheid

Laten we nuchter zijn: de verhouding tussen opvoeden, onderwijzen, vormen, beïnvloeden, verschuift door de jaren heen.

De oude Grieken kenden het onderwijs twee hoofdtaken toe: opvoeding en onderricht. Voor

beide componenten bestond een functionaris: een inwonende pedagoog voor de opvoeding en een externe leermeester voor het bijbrengen van instrumentele kennis. De eerste was de belangrijkste vanwege zijn betekenis voor het volle leven, de tweede was minder belangrijk vanwege de gerichtheid op niet meer dan toekomstig levensonderhoud.

dan hebben we het nog niet eens gehad over de invloed, die elk moment om ons heen aanwezig is

Vanaf de 18de eeuw is de waardering omgeslagen: kennis werd hoger aangeslagen dan opvoeding.

Als gereformeerden in de 21ste eeuw besteden we het onderricht aan onze kinderen vrijmoedig uit. Eigentijdse leermeesters ontfermen zich over onze kinderen om ze kennis en vaardigheden bij te brengen.

De opvoeding van onze kinderen houden we - met de triangelgedachte in het achterhoofd - liever binnen het gezin. We willen zelf die inwonende pedagoog zijn voor ons kind. Maar gaandeweg is een groot deel van die opvoedende functie bij anderen terecht gekomen. De school heeft een belangrijker taak gekregen, sportverenigingen dragen hun steentje bij en zo zijn er meer opvoeders rondom een kind aanwezig.

En dan hebben we het nog niet eens gehad over de invloed, die elk moment om ons heen aanwezig is: de radiozender (Skyradio, Radio 538), de reclameborden, internetsites, een spectrum aan zap-zenders op de TV, de kleding van de mensen die we tegenkomen, de maaltijden die we klaarmaken, de media die we zien of lezen.

Deze ontwikkeling is niet met een indringend appèl op ouders terug te draaien. Beter is om de opvoedingsverantwoordelijkheid door te schakelen naar een vertrouwd en relatief stabiel adres, namelijk de school.

Lijn naar de toekomst

Wanneer om welke reden ook een ingrijpende functionele verschuiving optreedt in de verhouding tussen de opvoedende instanties (gezin, kerk, school), is het goed om de verantwoordelijkheid te herschikken. Veel ouders - gereformeerde ouders niet uitgezonderd - zijn niet in de gelegenheid of hebben niet het vermogen om de opvoeding van de kinderen voluit op te pakken. Dat kan allerlei oorzaken hebben: tweeverdienerschap, gebroken gezinnen, vermoeidheid, opvoedingsverlegenheid, stress, ziekte. De kinderen zijn er niet mee geholpen als we ouders terugwerpen op hun verantwoordelijkheid door een indringend appèl op hun

presentie, op een actieve investering in de opvoeding, op leiderschap in het gezin. De kinderen kunnen er wel mee geholpen zijn als de school hier aanvullend optreedt ten opzichte van de ouders. De school heeft goede papieren om kinderen verder te helpen in onderricht en ook in opvoeding.

De maatschappelijke roep om ruimere opvangmogelijkheden vanuit de scholen kan een ruimhartig antwoord krijgen van de gereformeerde school: kinderen kunnen buiten de schooltijden om welkom worden geheten. Daar moet misschien veel voor georganiseerd worden, maar kinderen moeten niet tussen wal en schip geraken. Want kinderen verdienen elk dagdeel een goede opvang en een goede opvoeding.

Tegelijk kunnen we dan gaan zoeken naar versterking van de opvoedingskracht in de gezinnen. Ook daarin kan de school een belangrijke bijdrage leveren. Door opvoedkringen te organiseren (ervaringen delen), door vaardigheden te trainen (b.v. hoe vertel ik een verhaal), door ontwikkelingspsychologische kennis over te dragen, door een lijst met geschikte boeken of films te geven. Maar ook door gespreksonderwerpen voor thuis aan te reiken. De methode *Levend Water* vormt daarvan een mooi voorbeeld: de kinderen krijgen daarin gespreksonderwerpen mee naar huis om met de ouders te bespreken.

kinderen kunnen buiten de schooltijden om welkom worden geheten

Voor de behoefte aan kinderopvang die er vandaag is, geldt: laten we de mogelijkheid en de stabiliteit van de school gebruiken om langerdurende beperkingen in de gezinnen te compenseren. Om te voorkomen dat kinderen in de kou komen te staan door een ontstemde triangel.

Drs. R. Liefjijn is directeur van GIDS-GPC te Zwolle

Psalm 98: Zingt voor de Heer een nieuw lied

liedboek

Refrain: Al - le - ein - den der aar - de aan - schou - wen
het heil van Hem, on - ze God.

Refrain II: Licht straalt he - den o - ver ons: de Heer is ge - bo - ren.

1. Zingt voor de Heer een nieuw lied, want won - de - ren
heeft Hij ge - daan; ... tri - omf heeft zijn hand Hem ge -
bracht, o - ver - wat - mag zijn hei - li - ge aán! ... *Refrain*

2. De Heer o - pen - baar - de zijn heil; ... Hij heeft voor de
o - gen der vol - ken ont - huld zijn ge - rech - tig - heid; zijn
god - heid, zijn trouw, ... bleef Hij je - gens het huis
Is - ra - el ... in - dach - tig. *Refrain*

3. Juich, aar - de al - om, voor de Heer, ... juich aar - de al -
om, voor de Heer, zet ... de zang in, speelt op de
sna - ren, juich, aar - de al - om, voor de Heer. *Refrain*

J. Smelik ■

Sinds onze kerken werken aan de uitbreiding van hun gezangenrepertoire, zijn een paar liedgenres in ons gezichts- en gehoorveld gekomen die tot nu toe niet in de kerkdienst gebruikt werden. Een voorbeeld is de Nederlandstalige, onberijmde psalm. In de bundel *Negentig Gezangen* was daar al een voorbeeld van opgenomen: psalm 96 - 'Zingt en speelt voor de Heer van ganser harte' (lied 13). De laatstgehouden synode gaf nog zo'n psalm vrij: psalm 98 - 'Zingt voor de Heer een nieuw lied'. Anje de Heer heeft bij de bespreking van lied 13 uit de *Negentig Gezangen* iets verteld over het onberijmd zingen van Nederlandstalige psalmen zoals dat vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw in gebruik raakte binnen de Rooms-Katholieke Kerk (zie *De Reformatie*, 79 jrg nr. 31). Dat hoeft niet herhaald te worden. Evenals psalm 96 (*Negentig Gezangen* lied 13) is ook de vertaling van psalm 98 afkomstig van

Ida Gerhardt en haar levensgezellin Marie van der Zeyde. Zij publiceerden in 1972 een nieuwe psalmvertaling die met name opviel door haar literaire kwaliteiten. De vertaling werd in 1975 opgenomen in de zogeheten *Wilibrord-vertaling* en bleef daarin staan tot de heruitgave van deze bijbelvertaling in 1995. De psalmvertaling van Gerhardt en Van der Zeyde verscheen kort na het decennium (c.q. de jaren zestig) waarin de volkstaalliturgie in rooms-katholiek Nederland haar intrede deed. Uiteraard waren voor deze liturgie ook Nederlandstalige psalmen nodig. Naast de psalmvertalingen van Huub Oosterhuis werd vooral ook de psalmvertaling van Gerhardt/Van der Zeyde frequent gebruikt door componisten die nieuwe muziek componeerden voor de rooms-katholieke liturgie. Herman Strategier deed dat bijvoorbeeld.

De componist

Strategier werd op 10 augustus 1912 in Arnhem geboren en overleed op 26 oktober 1988 te Doorwerth. Aan de Rooms-Katholieke Kerk-muziekschool te Utrecht volgde hij zijn opleiding. Daar studeerde hij onder meer bij Hendrik Andriessen. Samen met Jan Mul en Albert de Klerk componeerde Strategier in 1942 de *Missa Trium Puerorum* ter ere van de vijftigste verjaardag van Andriessen. Sindsdien staan Mul, De Klerk en Strategier bekend als de ‘tres pueri’ (de drie jongelingen). Het oeuvre van Strategier omvat zo’n 250 werken voor verschillende vocale en instrumentale bezettingen. Hij componeerde veel religieuze muziek, waaronder diverse missen, een Requiem (1961) en een Te Deum (1967). Ook componeerde Strategier wereldlijke werken voor onder meer piano, gitaren, (strijk)orkest en fanfare. Kortom, hij was een veelzijdig componist.

Als leraar was hij werkzaam aan de Utrechtse kerkmuziekschool waar hij zelf zijn opleiding had genoten en aan diverse conservatoria. Later was hij tevens docent muziektheorie aan de Rijksuniversiteit van Utrecht. Tot slot zij vermeld dat Strategier als dirigent en organist werkzaam was.

Psalm 98

Psalm 98 bezingt het almachtige koningschap van God. Die almacht toonde Hij in de wonderen die Hij voor zijn volk bewerkte ten overstaan van de hele wereld (vers 1-3). De grote daden van God zijn reden waarom de dichter de hele aarde oproept om God te loven en te prijzen (vers 4-9).

Strategier heeft de eerste vier verzen uit de psalmvertaling getoonzet, waarbij hij vers 3b gebruikte als refrein I: *Alle eindén der aarde aanschouwen het heil van Hem, onze God*. In een aantal kerkelijke tradities heeft psalm 98 een belangrijke plaats in de liturgieviering op kerstmorgen gekregen. In het Romeinse missaal werd het eerste vers gebruikt voor het Introïtus, het intrede-gezag. Als zogeheten *graduale*, het gezang na de eerste schriftlezing, werden de verzen 2 en 3 gezongen. Tenslotte werd het derde vers van psalm 98 gezongen als *communio*-gezag, dus als het gezang waarvan de tekst afhankelijk is van de zondag in het kerkelijk jaar en dat bij de communie gezongen wordt.

De psalmbewerking van Strategier wordt in de rooms-katholieke liturgie vooral gebruikt als - wat men dan noemt - ‘antwoordpsalm’. Dat wil zeggen: als psalm die na de eerste lezing wordt gezongen. De benaming ‘antwoordpsalm’ duidt overigens meer op het zingen in beurt-zang tussen cantor/cantorij/volk, dan op het feit dat de psalm zou antwoorden op de lezing.

Bij de psalm ziet u twee refreinen afgedrukt staan. Het is de bedoeling dat u een van de twee kiest. U zou met Kerst bijvoorbeeld refrein II kunnen zingen: *Licht straalt heden over ons: de Heer is geboren*. En wanneer u deze psalm bijvoorbeeld op Paasmorgen zingt, dan ligt het voor de hand om het eerste refrein te zingen.

Een andere mogelijkheid is om refrein II te gebruiken wanneer de psalm met Kerst aan het begin van de dienst gezongen wordt als openingspsalm. Wanneer de psalm als antwoordpsalm na de lezing gezongen wordt, is er wat voor te zeggen om refrein I te gebruiken. De psalm fungeert dan immers meer als gezongen schriftlezing, waarbij een nieuwtestamentische toevoeging minder passend is.

Uitvoering

De muziek is in 6/8 maat gecomponeerd. Uit deze maatsoort moet u niet afleiden dat de psalm als een gigue uit de barokmuziek gezongen moet worden: dus vlot en als een luchtig dansje. Dat is niet de bedoeling. Wat het tempo betreft, moet u denken aan ongeveer MM 56 voor de gepuncteerde kwartnoot.

Verder is van belang dat u deze psalm *niet* als een samenzanglied gaat uitvoeren, waarbij de gemeente dus de verzen en het refrein zingt. Ook een onderverdeling tussen mannen en vrouwen is bij deze psalm niet geschikt. De gemeente beperkt zich uitsluitend tot het zingen van het refrein. De verzen moeten door een cantorij of door een cantor (solist) gezongen worden. Waarschijnlijk zal de cantorij bij het instuderen ontdekken dat de lastige passage bij de woorden “...*Hij jegens het huis Israël indachtig*” (slot vers 2) even afzonderlijke aandacht vraagt.

Het verdient aanbeveling om het refrein altijd twee keer te zingen: eerst door het koor en vervolgens door de gemeente. De volgorde wordt dus: refrein door koor - refrein door gemeenten - vers 1 door koor/solist - refrein door koor - refrein door gemeente - vers 2 door koor/solist etcetera.

Tenslotte zou ik dringend willen aanbevelen om de orgelbegeleiding te gebruiken die Strategier zelf bij deze psalmbewerking maakte. Deze begeleiding is onder meer te vinden in de uitgave met orgelbegeleidingen van de bundel *U zoekt mijn hart. Twintig antwoordpsalmen voor cantor, volkszang en orgel*, deel 1 (Hilversum 1990), pagina 42-45. Of anders kunt u de muziek bestellen bij Muziekuitgeverij Annie Bank te Amstelveen (zie: www.anniebank.nl). Overigens is de begeleidingspartij technisch niet zo eenvoudig speelbaar. Maar organisten houden wel van studeren.

Dr. J. Smelik is hymnoloog-musicoloog en woont te Zuidhorn

Mooie ramen

beter verzekerd

Donatus verzekert kerken, al meer dan 150 jaar. Maar wist u dat we ook speciale verzekeringsproducten voor kerken hebben? Bijvoorbeeld voor vrijwilligers, kostbaarheden, ramen, aanstraalverlichting, inventaris, enzovoort. Als onderlinge verzekeringsmaatschappij houden we de premies laag. Sterker nog, we restitueren zelfs een groot deel. Nog geen speciale glasverzekering van Donatus? Vraag een vrijblijvende offerte aan.

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen
info@donatus.nl www.donatus.nl
tel. 073 - 5221700

donatus

Kostbaarheden

ook
beter verzekerd

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen
info@donatus.nl www.donatus.nl
tel. 073 - 5221700

donatus

Kan ik volgend jaar naar school?

Geef een kind EEN KANS

Voor € 10,- kan een kind een maand naar school

Tel. 038 - 460 46 48

www.redeenkind.nl

Red een Kind helpt al meer dan 37 jaar kinderen in de derde wereld

George Stephensonstraat 11
8013 NL Zwolle
E-mail: info@redeenkind.nl
GIRO 1599333

Inventaris

ook
beter verzekerd

Postbus 500, 5240 AM Rosmalen
info@donatus.nl www.donatus.nl
tel. 073 - 5221700

donatus

KERNREDACTIE:

Dr. E.A. de Boer,
Prof. Dr. B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Drs. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs. E. Brink, J.M. de Jong,
Ds. G. Riemer, Dr. J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

abonnementsprijs per 01-01-2006 € 49,95
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-
nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191